

88 MINNESTAL ÖVER J. J. TENGSTRÖM

HUB, JVS handskriftssamling

Religionen lärer, att ingen mensklig rättfärdighet finnes, och hvarje människas eget samvete bekräftar denna lära.

Men efter menskligt sätt att se och menskligt taladt erbjuder dock jorden, menskligheten till glädje och uppmuntran, exempel på dem, hvilka rättskaffens vandrat sin jordiska bana. En sådan mans bana ändas vid denna graf; och bland dem, som här stå omkring densamma, såsom bland alla dem, hvilka känt den hädangångnes vandel och verksamhet i lifvet, skall ingen finnas, som icke vitsordar, att han i honom känt och högaktat en rättskaffens man.

10

Hunnen nära gränsen af den för människan bestämda lifstid, påkallar han vid sin hädangång icke vår klagan; men hans karakter, hans lefverne, de efterlemnade frukterna af hans långa lefnadsmödor påkalla vårt tacksama erkännande.

Johan Jakob Tengström var en af dem, som vid det fosterländska universitetet egnat sin andes krafter åt andens tjenst. Men bland dem tillhörde han den mindre krets, som förstått och lyckats, att för sin fosterlandskärlek och för sin vetenskapliga håg finna ett gemensamt mål, att göra frukterna af sin forskning till blifvande prydnader för den ännu svaga fosterländska litteraturen. – Hvad han i denna anda och på detta fält frambragt, tillhör redan för det mesta en aflägsnare tid; och den stora mängden af de yngre slägtena har, sliten af dagens opinioner, endast ryktets kännedom om, hvad han lemnat åt efterverlden. Men de få, hvilka söka förstå sin egen tid genom att lära känna, hvad förgångna slägten åt den öfverlemnad, hvilken anda, som lifvat dessas sträfvanden och fostrat det närvarandes, de veta, att det är i J. J. Tengströms skrifter, de hafva att söka grundragen till Finlands kulturhistoria. De veta, att i dem forskningens noggrannhet – en noggrannhet så allvarlig, att decennierna åt dessa ämnen egnade uppmärksamhet, der knappt torde funnit ett misstag att rätta ||att denna noggrannhet|| icke dragit forskarens blick från uppmärksamheten på det sammanhang, hvari äfven det ringaste folks kultur står till mensklighetens allmänna utveckling. De veta: att i dem hvarje rad bär vittne om att vara en djupt tänkande andes verk, hvarje ord om en omsorg, hvilken utgår ur den allvarliga vetenskapsmannens aktning för sitt ämne, hvarje omdöme slutligen om en humanitet, för hvilken intet redligt sträfvande är för ringa, att icke humant uppskattas och erkännas.

20

30

40

Från dessa forskningar leddes Tengström icke någonsin helt och hållet af andra vetenskapliga sysselsättningar och åligganden; och de voro ännu i hans senaste ålderdom föremålet för hans kärlek – den sysselsättning, som gjorde hans lefnadsaftons lugn till ett *otium cum dignitate*.

Men han egnade, som vi känne, en stor del af sin kraftiga mannaålder åt studium och åt framställningen vid universitetet ||såsom professor i filosofin.|| af en vetenskap, hvilken med dessa forskningar icke står i omedelbart sammanhang.

redan tidigt hade Han förts till detta studium icke blott af forskningslust, utan kanske förnämligast af det praktiska intresset, att regelbinda sitt eget lif. Vi känne alla, huru ordnadt detta lif äfven i det ytre var; men vi veta också, att det grundade sig på ett genombildadt fast tänkesätt, och i det offentliga såväl som i alla enskilda menskliga förhållanden, de mest fremmande och de mest vänskapsfulla, fram-

50

trädde såsom en fri men fast sed. Föga torde någon här närvarande kunna säga sig hafva sett och känt en person, hvars lefnadsfilosofi varit mera verklig i allt hans görande och låtande, än Johan Jakob Tengströms. Detta var styrkan i hans filosofiska studium och undervisning, att han tänkte och lefde såsom han lärde. Detta afgjorde äfven hans förkärlek och orubbade vidhållande vid ett system, det mest skarpsinniga och strängt sammanhängande, som hittills af menskligt snille blifvit uttänkt. Man har kanske stundom varit osäker om orsaken till det förhållande, att det filosofiska studium vid landets universitet aldrig blifvit med ett allmännare intresse omfattadt, än på den tid, då det leddes af Tengström. Hans undervisning var det stränga systemets, icke lockande genom snillrika utflytter eller en poetiskt värtalig framställning. Och likväl drogo ungdomen till detta stränga studium. Förklaringen häröfver finnes i det anförda. ||Anspråkslös i allt sitt lif, var Tengström det äfven i detta hänseende – och fann det sjelf ringa, hvad han verkat.|| Det är dock kärleken till vetenskapen, som väcker andras kärlek till densamma. Och denna kärlek bevisar sin lifvande kraft mäktigare, än i de skönaste ord, i en fast öfvertygelse, öfvertygelsens styrka åter i ett handlingssätt, som af den genomtränges. Icke all vetenskap är egnad att i människans öfvertygelser och hela lefverne göra sig gällande. Att Tengström valde en vetenskap, som eger detta företräde, hörer hans karakter till; att han verkligen i öfvertygelse och lefverne gjorde den gällande, bevisar för rättmätigheten i hans val och förklarar hans inflytande såsom akademisk lärare.

Genom en blick på Tengströms vetenskapliga och litterära verksamhet kan den tänkande betraktaren redan lära sig känna mannen och karakteren. Det allvar och den stränghet, som tillhörde hans filosofiska system och lära, de tillhörde äfven hans lif från värden om universitetets angelägenheter, genom de många uppdrag af medborgerligt förtroende, honom tillfölo, genom hans förhållande i umgängeslivet och i vänners krets, ända till hans dagliga hemlif. Den aldrig hvilande samvetsgrannhet, om hvilken hans forskning bär ett så skönt vittnesbörd, den sträckte sig till hvarje hans handling – ja till hvarje hans ord. Det finnes ingen, som kan af honom anföras, jag säger icke en ogrundad uppgift, men icke ens ett obetänkt omdöme. Den trägna och trogna flit, han nedlade i sina vetenskapliga och litterära sysselsättningar, den svek honom icke i lifvets mera, praktiska värf, så att föga någon torde kunna anföras exempel på ett åtagande, han försummat, ett åliggande, han åsidosatt. Och dock var denna hans noggrannhet i pligtens uppfyllande icke en mödosam ansträngning. Man såg honom dervid alltid lugn och glad. Pligtens uppfyllande hade för honom blifvit en sedlig vana; det utgjorde så att säga hans främsta lefnadsbehof, att aldrig hafva något ogjordt, som bort göras.

Men denne man, så sträng i fordringarne på sig sjelf, så samvetsgrann i deras uppfyllande, han var väl lika sträng i sina fordringar på andra, han dömde väl hårdt dem, som icke höllo profvet? Nej, hvar och en här närvarande, som stått honom närmare, kan bevittna det, att om i hans karakter något drag var mera framstående, än denna hans stränghet mot sig sjelf, det var hans ädla humanitet mot alla andra. Det höfves ingen människa, att liknöjdt se det onda som det goda i världen, att genom sitt stillatigande lemna det ädla utan erkännande, uppmunt-ra det dåliga genom att fria det från ogillande. Tengström gjorde det icke. Men hans erkännande var rikt och öppet, hans ogillande försigtigt och skyggt. Samma humanitet, som i hans forskning ledde honom att uppsöka förtjensten äfven i det ringaste, lade band på hans

ogillande i det skriftliga såväl som i det muntliga meddelandet. Och det är blott en rättvis beaktelse ||af dem, det angår||, att han i valet af sina vänner och af dem, hvilkas sträfvanden han främjade med råd och dåd, bevisade sig icke göra till vilkor uppfyllandet af de fordringar, han sjelf för sig uppställt. Han sökte dessa vänner för det mesta i en yngre krets, än den han sjelf tillhörde. Och den, som icke sett honom i denna krets, torde knappt kunnat föreställa sig, att med den så allvarliga, så pligttrogna karakteren hos honom förenade sig så mycken friskhet i känslan, och så mycken ungdomssinnet anslående liberalitet i tänkesättet. Han var i denna krets den Gamle endast genom mogenheten i sitt omdöme och det reserverade i sitt ogillande, der något fanns att tadla; i sitt erkännande af det goda och också blott af sträfvandet dertill var han en af de unga, lika frikostig på förhoppningar för deras räkning, lika varm i glädjen öfver deras framsteg som de sjelfva.

10

Domen öfver död man bör isynnerhet vara sanningens; den eger eljest intet värde. Men jag bekänner det, att då jag ur fullt hjerta uttalat en öfvertygelse om den hädangångna faderliga vännens ovanliga karakter, jag förgäfves söker en anmärkning, för att gifva denna dager dess tillhörande skugga. Kanske kunde man anmärka, att Tengström i det offentliga stundom varit mer än nödigt reserverad i uttalandet af sin opinion. ||Kanske hade dock denna åsigt om honom sin rot deri, att han i en tid af partier icke tillhörde något parti.|| Hans frisinnade sjelfständiga tänkesätt hade likväl gjort sig så känt, att han i yttre utmärkelser blott knappt och sent skördat det minsta sedvanliga måttet. Men hans namn skall i den inhemska häfden lefva ett lif, som dylika utmärkelser aldrig förmå skänka. -- Hans små menliga fel i öfrigt känna endast de, som med kärlek fördragit dem, och hvilkas fördragsamhet han med den varmaste kärlek och omsorg lönat.

20

I lyckans yttre gåfvor var Tengström icke lottlös. Men om äfven detta höjt honom öfver mången strid i lifvet, som den mindre lyckligt lottade har att genomkämpa, har han likaså sjelf höjt sig öfver det missbruk hvar till en sådan ställning ofta föranleder; han har höjt sig deröfver genom intresset för det högre andliga och trägna arbetet i dettas tjänst.

30

Vi känna dock alla, att hans lif varit hårdt pröfvadt af sorger. För den, som tidigast träffade honom, fann han en ersättning; och ännu för få år tillbaka log emot honom den lyckligaste ålderdom, någon menniska vill önska sig. Det var säkert icke en tillfällighet, att den son, han förlorade, redan vid så unga år ansågs vara en förhoppning för sitt fosterland; det var icke en tillfällighet, som tillförde honom andra söner, hvilkas namn för fosterlandet hafva en skön klang. Det måste i denna hans familj funnits en anda, som gjorde den kär för det fosterländska sinnet och för den utmärktare själsförmågan ||och lät dessa der mötas af vänskap och kärlek.|| Och det är mera än en gissning att tro, att han, denna familjs medelpunkt och fostrare, äfven fostrat den anda, i den rådde. -- Men det var allt af korrt varaktighet; och han skulle mera än de flesta andra pröfva, huru bedräglig all menlig lycka är. Det var honom kanske en tröst, att hans sorger äfven voro fosterlandets? -- Nej -- det ökade hans sorg. Han sörjde med fosterlandet och lade blott dertill sin egen saknad och den hastigt tillintetgjorda förhoppningen om en lycklig lefnadsqväll.

40

50

Som en man bar han sin sorg och saknad. Han skulle icke länge bära den. Som en man gick han sitt slut till möte; och med honom gick från jorden ett sällsynt mönster af en rättskaffens man, vid hvars graf ingen ovän står -- ingen, som har att förlåta honom en orättvisa, men många

som i likhet med mig känna sina hjertan rörda af tillgifvenhet och tacksamhet.

89 J. V. SNELLMAN – N. A. GYLDÉN, B. O. LILLE,
J. L. RUNEBERG & F. L. SCHAUMAN 1858
SLSA, Borgåsamlingen

10 Till N. A. G(yldén) – B. O. L(ille) – J. L. R(uneberg) – F. L. S(schauman)

»att Finland *icke utgjort och mer utgör för N(ordström) en förlust.*»

Mina ord afse uppenbarligen handlingen i dess allmänhet. Hvad man af fritt val lemnar, det bevisar man sig kunna förlora. Hvad N(ordström) inom sig må känna och tänka, derom talar jag icke. De understrukna orden äro fri fantasi och tillägga mig ett yttrande och en mening, som icke äro mina.

20 »att N(ordström) *sedan han öfverflyttat,*» – »icke känt någon skyldighet att tjena ett fosterland» &c.

Likaså fri fantasi. De understrukna orden höra mig icke till. Att N(ordström) »icke känt någon skyldighet» o. s. v. afser sjelfva flyttningen, som är ett förnekande af denna skyldighet. Det afser icke någon skyldighet, »sedan han öfverflyttat.»

30 Så hafva dessa ord äfven på annat ställe blifvit förstådda, då det säges: »men vi känna för mycket om de motiver» – – »för att anse en förklaring så omöjlig, att i detta afseende för N(ordström) intet annat återstode, än att vädja till *Guds dom*». Ty här äro orden »Guds dom» lånade ur samma mening som nyss åberopade »icke känt någon annan skyldighet.»

Att N(ordström) »icke gifvit sig någon min af att representera Finland» – räknar jag honom till berömmelse och anför det såsom ett exempel att följa för de unga emigranterna.

Det åberopas tvärtom som ett yttradt tadel – också mot mening och sammanhang.

40 Jag har icke velat offentligen anmärka denna levitas. Men jag får enskildt förklara, att jag icke anser Eder hafva någon hvarken rättighet eller anledning, att mot mig ställa Eder i de mångas led, hvilka icke vårda sig om att läsa, det de tadla.

Vän Snellman.

90 J. V. SNELLMAN – E. LÖNNROT
FLS, Lönnrotiana

50 Emedan Ingman icke mera träffas hemma beder jag Dig vara god och gifva Fru Heinzie råd mot ett utslag, blemmor och hudlöshet i munnen och svalget. Förlåt besväret jag gör dermed.

Innelyckt S(ilfve)r R(ubel) 100. – till liqvid. För lånet tackar

Broderligen
J. V. S:n